

Martin minns

Vi sitter i köket hemma hos Martin, väggklockan tickar, solen skiner in, några ögonblick av tystnad.

Så börjar Martin berätta minnen ur sitt liv på Iggön. Han föddes 1919 som äldste son till John och Ida Nyman. Föräldrarna ägde ett av dåtidens åtta hemman på ön, men jämsides med jordbruket fiskade John strömming tillsammans med Alfred Eldblom. Detta kompanjonskap upphörde 1930 och därefter bedrev John fiske endast i mindre skala. Men nu åter till Martin och hans minnen.

Den händelse längst bakåt i tiden som han har en klar minnesbild av, är när han började sin skolgång 1927, han var då åtta år.

I Säljemars skola där Martin gick togs det in nybörjare vartannat år, vilket innebar att sju- och åttaåringar började skolgången tillsammans. Lärarinnan hette Ida Freden, hon var enda läraren i Säljemar och hon höll ena året klasserna ett, tre, och fem, för att året efter hålla klasserna två, fyra och sex.

Det var en bra bit att gå till Säljemar men efter några år bedömde föräldrarna att slitaget av skor var för stort, så efter det fick Martin cykla till skolan. På vintrarna åktes det skidor och sparkstötting till och från skolan. Vintern 1927 eller -28 var inte vägen Iggön-Säljemar plogad utan man hade väg över sundet och då blev vägen något kortare.

Martin slutade sin skolgång 1933. Skolavslutningen hölls tidigare i Hille Kyrka, dit barnen fick åka lastbil med Kalle Sandberg, men när Paul Eriksson blivit Skolstyrelsens ordförande upphörde lastbilstransporterna och avslutningen hölls i skolan. Fortsättningskola blev det även för Martin, två terminer med Ida Freden som lärarinna.

Då i mitten på trettioalet när Martin fick börja med att på heltid delta i arbetet i jordbruket och väl även med fisket, var det åtta hemman på Iggön som brukades. Kor fanns det på alla hemmanen, får och höns hörde också till djurbeståndet. Hästar däremot var inte lika vanligt, totalt fanns det fem hästar på ön då. Kossorna gick på skogen fram till augusti, sedan fick dom beta på gräsvallarna.

Nymans brukade sex olika ägor: Norr-Norrmars, Långmyran, Bortre myran, Stor-åkern, Murn och Apelviken, den sista belägen i Säljemar.

Martin Nyman i unga år

Odlingsföljden var i stort sett lika över hela ön, fyra års gräsvall, därefter plöjning och sådd av havre, korn eller grönfoder ett år och därpå fyra års gräsvall igen. Grönfoder var en blandning av havre, gråärter eller pelusker som de också kallades, samt vicker. Det skördades i grön tillstånd under sommaren, skars oftast med lie och hässjades, användes jämsides med hö som kreatursfoder.

Man odlade även potatis, inte bara för att täcka det egna behovet utan också för avsalu. På sjuttioalet levererade Martin potatis till en affär i Lexe. Ganska långt fram i tiden gick potatisupptagningen till på det gamla sättet, man sa att man "kröp opp den". Potatisfärarna kördes upp med ett årder och sedan kröp man på knäna med en hink på vardera sidan om fåran. Grävde igenom jorden och sorterade potatisarna med små i en hink och stora i en. Men modernare hjälpmedel kom till Iggön och på 60- och 70-talen använde Martin potatisupptagare en så kallad "sprätt". I skördetider och t.ex. vid höstplöjning "böt man ihop", vid plöjning fordrades två hästar, då gick två grannar tillsammans och plöjde sina ägor.

Martin tycker att barn- och ungdomstiden var trevlig, byn var i skördetid som ett kollektiv, man hjälpte varandra, det var liv och rörelse.

Tröskningen på senhösten var alltid lite speciell. Martin berättar att Emanuel Hansson hade ett tröskverk av fabrikat "Arbrå" samt en "Bolindermotor". Motorn vägde ett ton och var på fyra hästkrafter. En gång gick Vickmans häst på bete i närheten när motorn startades och av startknallen skrämde hästen så att den kröp under grinden och sprang hem. Andra världskrigets dystra dagar är någonting som Martin troligtvis inte glömmer. Han tillhörde årsklass 39 och han minns att han fick offra ungefär två år i beredskapstjänst.

Nu när han är pensionär sedan 14 år tillbaka är han aktiv och lever med i det mesta. Fädernegården har han rustat till en modern bostad. Själv har han en del skavanker som t.ex. ett ont knä, men i det andra knäet har han en ny led inopererad.

Pensionären Nyman fortsätter att hålla en del av sina ägor öppna. För tillfället håller han på med röjning i Norr-Norrmar. "Man måste röja och sköta om den jord man har öppen och jag har svårt att gå sysslolös" säger han. I det sammanhanget kan nämnas att Martin har hjälp av Naturskyddsföreningen med att hålla Storåkern öppen.

Så nu sitter denne vitale 79-åring vid köksbordet och planerar för den närmaste tiden. "Jag ska nog plöja i Storåkern, men jag skulle nog behöva dika först, hoppas att det dröjer innan snön kommer". Vi får hoppas att Martins önskan går i uppfyllelse.

Olof Wedin

[Hillebygden, Nr. 2, 1998]